

VÄIKE KEEMIA SÕNASTIK (A – K)

aatom – keemilise elemendi väikseim iseseisev osake, molekuli koostisosa;

aatomi elektronkate – aatomituuma ümbritsev elektronide kogum, mis koosneb elektronkihtidest ja määrab aatomi mõõtmed;

aatomi massiarv – nukleonide (prootonite ja neutronite) arv aatomituumas; tähistatakse A; aatomituum – positiivse laenguga üliväike kompaktne osa aatomi keskmes, mis koosneb prootonitest ja neutronitest; määrab vähemalt 99,95% ulatuses aatomi massi;

aatomi tuumalaeng – aatomituuma elementaarlaengute arv, mis on võrdne prootonite arvuga tuumas; tähistatakse Z;

aatommass (suhteline aatommass) – aatomi mass, mis on avaldatud aatommassi ühikutes; aatomnumber – elemendi järjenumber perioodilisussüsteemis, mis on võrdne elemendi aatomi tuumalaenguga;

aerosool – tahke aine või vedeliku pihustamisel gaasis tekkiv süsteem;

ainehulk – aine kogus moolides, tähis n;

alkaanid – süsiniku ja vesiniku ühendid, mille molekulides süsiniku aatomid on omavahel seotud kovalentse üksiksidemega (näiteks metaan);

alkeenid – küllastumata süsivesinikud, mille molekulides on vähemalt üks kaksikside süsiniku aatomite vahel;

alküünid – küllastumata süsivesinikud, mille molekulides esineb kovalentne kolmikside;

alus – elektrolüüt, mille dissotsiatsioonil lähevad lahusesse hüdrosiidioonid (üldisemas tähenduses on alus prootoneid siduv keemiline ühend);

amiidid – karboksüülhapete funktsionaalderivaadid, kus -OH rühma asemel on aminorühm (-NH₂). Kõik amiidid on väga mürgised;

amiinid – ammoniaagi (NH₃) derivaadid, milles üks, kaks või kolm vesiniku aatomit on asendatud orgaanilise asendusrühmaga;

anioon – negatiivse laenguga aineosake

areenid ehk aromaatsed süsivesinikud on süsivesinikud, mis sisaldavad üht või mitut benseenituuma;

assotsiatsioon – ühe aine osakeste (ioonide või molekulide) omavaheline ühinemine liitosakesteks;

aur – gaasiline aine, mida kokkusurumisel või jahutamisel saab muuta vedelikuks või tahkeks aineks;

destillatsioon – vedeliku eraldamine lahusest või vedelike segudest tema aurustamise ja järgneva kondenseerumise teel;

dissotsiatsioon – aineosakeste lagunemine väiksemateks osakesteks;

eeter – eetrid on orgaanilised ühendid, mille molekulis on hapnikuaatomi kaudu teineteisega seotud kaks alküülrühma või ka muud asendusrühma välja arvatud funktsionaalrühmad;

eksotermiline reaktsioon – soojuse (energia) vabanemisega toimuv keemiline reaktsioon;

elektrolüüs – elektrivoolu läbijuhtimisel toimuv oksüdeerumis-redutseerumisprotsess;

elektrolüüt – ioone sisaldavaid lahuseid moodustav aine;

elektron – negatiivse elektrilaenguga elementaarosake, tähis e^- ;

elektronegatiivsus – keemilist elementi iseloomustav suhtarv, mis arvestab aatomi võimet tõmmata keemilise sideme tekkimisel enda juurde elektrone;

elektronkiht – osa aatomituuma ümbritsevast elektronkattest; tähistatakse tuuma poolt arvates numbritega 1., 2., 3., jne;

elektronvalem – aatomi elektronkatte ehitust väljendav üleskirjutus, mis näitab elektronide energiatasemeid ja -alatasemeid ning elektronide arvu nendel;

elemendi aatomnumber – elemendi järjenumbr periodilisussüsteemis, mis on võrdne elemendi aatomi tuumalaenguga;

endotermiline reaktsioon – soojuse (energia) neeldumisega toimuv reaktsioon; ensüümid – organismides katalüsaatorina toimivad valgud;

ester – orgaanilised ühendid, mis tekivad happe vesinikuaatomite asendumisel süsivesiniku radikaalidega;

fenoolftaleiin – indikaatorina kasutatav värvaine, mis leeliselises lahuses on punakaslilla värvusega, happelises või neutraalses lahuses aga värvusetu;

gaasiline aine – aine, milles osakestevahelised mõjujõud on niivõrd nõrgad, et osakesed liiguvad vabalt ning täidavad ühtlasi igasuguse ruumala;

halogeenid – on VII A rühma elemendid, nad on tugevad oksüdeerijad, sest nende aatomite välisel elektronkihil on vaid üks elektron puudu stabiilsest oktetist. Kõik halogeenid on inimesele mürgised;

hape – elektrolüüt, mille dissotsiatsioonil tekivad vesinikioonid (üldisemas tähenduses on hape prootoneid loovutav keemiline ühend);

happeline oksiid – oksiid, mis reageerib kas alusega, moodustades soola ja vee, või veega, moodustades vastava happe, või aluselise oksiidiga, moodustades soola;

hüdraat – vee molekule sisaldav keemiline ühend; soolad moodustavad kristallhüdraate;

hüdraatumine – aineosakeste (ioonide, molekulide) liitumine vee molekulidega;

hüdrosiid – üht või mitut hüdrosiidrühma $-OH$ või iooni OH^- sisaldav anorgaaniline ühend;

hüdrolüüs – aine keemiline reaktsioon veega; soola hüdrolüüs on neutralisatsiooni pöördreaktsioon;

indeks – keemilises valemis elemendi sümboli järel olev number; näitab aatomite arvu molekulis;

indikaator – aine, mille värvus oleneb vesinikioonide kontsentratsioonist lahuses; kasutatakse näiteks pH määramiseks;

ioon – laengut omav aineosake;

ioonilaeng (laenguarv) – iooni positiivsete või negatiivsete elementaarlaengute arv;

iooniline keemiline side – ionide vahel tekkinud keemiline side; esineb kristallides ja sulatatud soolades;

isotoobid – keemilise elemendi teisendid, mille aatomituumades on ühesugune arv prootoneid, kuid erisugune arv neutroneid;

karboksüülhape – hape, mis sisaldab karboksüülrühma (COOH);

katalüsaator – aine, mis muudab keemilise reaktsiooni kiirust, ilma et tema enda keemilised omadused ja kogus reaktsiooni lõpuks muutuksid;

katioon – positiivse laenguga aineosake;

keemiline reaktsioon – ainete muundumisprotsess teisteks aineteks;

keemiline side – kahe või enama aatomi (iooni) vaheline side, mis liidab aatomeid molekuliks ning aatomeid või ioone kristalliks;

keemiline vooluallikas – seade, milles keemilisel reaktsioonil vabanev energia muudetakse otseselt elektrienergiaks;

kondensatsioon – auru üleminek vedelikuks või tahkeks aineks;

kontsentratsioon – lahuste ja segude koostist väljendav suurus; kitsamas tähenduses aine hulk ruumalaühikus;

kovalentne keemiline side – aatomite vahel ühiste elektronipaaride kaudu moodustunud keemiline side;

kristall – reeglipärase siseehitusega ja kindlat väliskuju omav tahke keha.

